

Rafał Nagaj

Asymetria informacji na rynkach podlegających regulacji

Ekonomiczne Problemy Usług nr 67, 102-109

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

RAFAŁ NAGAJ

Uniwersytet Szczeciński

ASYMETRIA INFORMACJI NA RYNKACH PODLEGAJĄCYCH REGULACJI

Wprowadzenie

Informacja odgrywa dużą rolę w procesie gospodarczym. Zakres posiadanej wiedzy decyduje o tym, jaką decyzję podejmie dany podmiot, jaki będzie jej skutek oraz czy może ona być źródłem przewagi rynkowej. W praktyce żaden podmiot nie dysponuje pełnią wiedzy, dlatego istotne jest jej gromadzenie i przetwarzanie. Pamiętać przy tym jednak należy o kosztach pozyskania informacji. Oczywiście istnieją sposoby redukcji niepewności spowodowanej niedoskonałą informacją, jednak nie są one doskonałe. Niedoskonałość informacji na rynku lub jej asymetria może być przyczyną zawodności rynku, co z kolei jest argumentem za ingerencją państwa. Państwo może być zarówno podmiotem eliminującym problem niedoskonałej informacji, jak i borykającym się z nim. Asymetria informacji jest jednym z obszarów, z którym spotyka się państwo przy regulacji sektorów gospodarki, które działają w warunkach monopolu naturalnego.

Celem artykułu jest prezentacja skutków niedoskonałej informacji na rynku, problemu ekonomiki informacji i asymetrii informacji. Ukazane zostanie, w jaki sposób państwo radzi sobie z problemem asymetrii informacji na rynkach podlegających regulacji.

1. Źródła informacji i skutki niedoskonałej wiedzy

Kształtowanie się i rozwój społeczeństwa informacyjnego wspiera możliwość oddziaływania na społeczeństwo i gospodarkę poprzez informację. Istotne jest więc poznanie wszelkich sposobów jej pozyskiwania. Informacje mogą być zdobywane

poprzez kanały bezpośrednie i pośrednie ze źródeł pierwotnych, wtórnych i pochodnych.

W przypadku źródeł pierwotnych istotna jest wiedza o tym, jakie kryteria selekcji przyjmuje się w danym procesie informacyjnym, czy selekcja dokonywana jest na bieżąco, czy ma charakter preselekcyjny oraz jakie są techniczne możliwości postrzegania obiektów przez generatora informacji¹. Przy wtórnych źródłach informacji istotne jest ustalenie kryteriów ich pozyskiwania, pochodne zaś źródła informacji warto kilkakrotnie ocenić pod kątem wiarygodności źródła, jakości i kompletności.

W literaturze przedmiotu istnieje kilka modeli zaopatrywania się w informacje. G.J. Stigler² w modelu zakłada, że konsument gromadzi informacje poprzez bezpośrednie zbieranie informacji o oferentach. Przed przystąpieniem do poszukiwań poszukujący wiedzy winien najpierw ustalić optymalny zasięg poszukiwań, aby koszty nie przewyższyły możliwych korzyści. Teiser zaproponował z kolei tzw. iteracyjny model poszukiwań, w którym konsument przed przystąpieniem do poszukiwań informacji ustala z góry maksymalną cenę, jaką skłonny jest zapłacić za poszukiwany towar. W tym przypadku należy wyznaczyć optymalną wartość oczekiwaną całkowitych wydatków³. Innym sposobem gromadzenia informacji jest tzw. *screening*, czyli bezpośrednia obserwacja zachowań innych nabywców. W ten sposób zbierane są informacje o nabywcach, oferentach oraz ich usługach. Model przedstawiony przez S.P. Kinga, nazywany „modelem jeźdźca na gapę”, polega na naśladowaniu innych nabywców. Model ten dowodzi, że jeżeli koszty samodzielnych poszukiwań konsumenta są wyższe niż suma kosztów naśladownictwa i czynnik dyskontujący korzyści jest bliski jedności, to tylko jeden konsument będzie aktywnie poszukiwał informacji, natomiast wszyscy pozostali będą czekali, aby nabywca dokonał wyboru i dopiero wtedy, naśladowując go, dokonają tego samego wyboru⁴.

Podmiot gromadzący informacje zawsze podlega ograniczeniom, co sprawia, że nigdy nie jest on w stanie uzyskać pełni wiedzy na dany temat. Im bardziej niekompletne są informacje, tym większe jest prawdopodobieństwo podjęcia niewłaściwej decyzji przez podmiot rynkowy.

---

¹ J. Oleński: *Ekonomika informacji. Podstawy*, PWE, Warszawa 2001, s. 51.

² Problematykę ekonomiki informacji jako pierwszy poruszył Stigler w artykule w 1961 roku. Badał w nim sytuację konsumenta zamierzającego kupić dobro na rynku, gdzie są różni sprzedawcy dobra i poszukującego, który oferent oferuje towar najtaniej. G.J. Stigler: *The Economics of Information*, „Journal of Political Economy”, June 1961, vol. 69, no. 3, s. 213–225.

³ S. Forlicz: *Mikroekonomiczne aspekty przepływu informacji między podmiotami rynkowymi*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu, Poznań 1996, s. 65–71.

⁴ *Ibidem*, s. 75.

Do najważniejszych konsekwencji niedostatecznej wiedzy podmiotów rynkowych zaliczamy⁵:

- zmniejszenie przez oferentów wielkości produkcji w przypadku, gdy istnieje niepewność co do makroekonomicznych uwarunkowań ich działalności, takich jak wysokość opodatkowania, ceł, poziomu inflacji, kursu walutowego lub też mikroekonomicznych, np. cen czynników produkcji lub cen wytwarzanych produktów;
- pojawianie się tzw. cyklu świńskiego, tzn. sytuacji nieregularnych wahań cen wywołanych złym prognozowaniem cen na rynku przez oferentów dóbr wymagających długotrwałego cyklu produkcyjnego;
- ograniczanie popytu konsumpcyjnego przez nabywców w warunkach niepewności co do wysokości stóp procentowych, swoich dochodów, cen produktów itp.;
- różnicowanie cen produktów jednorodnych w warunkach niedoskonałej znajomości cech produktów;
- ograniczanie obrotów na rynku i niebezpieczeństwo wystąpienia negatywnej selekcji oferentów lub nabywców na rynku na skutek niepewności co do zachowania się partnera;
- pojawienie się na rynku wojen cenowych prowadzących do wyniszczenia wszystkich biorących w niej udział konkurentów, a wynikających z niedoskonałej wiedzy co do zachowań konkurenta;
- tendencję do ograniczania agresywnej konkurencji cenowej, zastępowanej konkurencją w zakresie instrumentów niecenowych, powstawanie porozumień między konkurentami w postaci np. karteli lub przywództwa cenowego z powodu obaw przed destrukcyjnymi skutkami wojny cenowej.

2. Oplacalność wykorzystania informacji

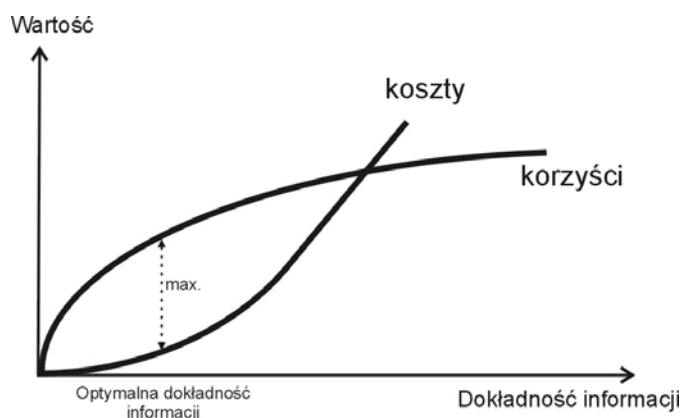
Informacje, którymi dysponuje dany podmiot, zawsze są w pewien sposób niedoskonałe. Owa niedoskonałość przejawiać się może w różnej postaci, jednak mimo to informacje takie są wartościowe. Często na ich podstawie można z dużą dokładnością uzyskać potrzebną wiedzę. Jeżeli na przykład organ regulacyjny do podjęcia decyzji o zatwierdzeniu taryfy dla przedsiębiorstwa potrzebuje informacji o jego przyszłych kosztach, wówczas wiedząc, jak zmieniały się koszty w przeszłości, może w dużym prawdopodobieństwie określić ich poziom w okresie przyszłym. Oczywiście nie zawsze te informacje są satysfakcjonujące, dlatego zainteresowany podmiot będzie starał się je uzupełnić.

---

⁵ S. Forlicz: *Informacja w biznesie*, PWE, Warszawa 2008, s. 25.

Ekonomika informacji informuje, że nawet najmniejsze niedoskonałości informacji mają wpływ na funkcjonowanie rynku. Informacja jest dobrem innym niż wszystkie. Każda informacja jest inna i nabywający nie może jej ocenić, jak również kupić kilkakrotnie. W przypadku informacji nie mamy do czynienia z korzyściami skali, a koszty rosną w tempie zależnym od zasięgu poszukiwań. Nie należy ślepo dążyć do pozyskania informacji czy uzyskania jak największej dokładności informacji, gdyż bardzo istotny jest zwrot z inwestycji w informację, który związany jest z kosztami poszukiwań. W owych działaniach kierować się należy rachunkiem ekonomicznym.

Optymalna dokładność informacji osiągnąta jest wówczas, gdy różnica pomiędzy korzyściami z dysponowania lepszą wiedzą a kosztami jej pozyskania jest maksymalna (rysunek 1). Większa dokładność posiadanej informacji wiąże się z coraz szybszym wzrostem kosztów jej pozyskania. Korzyści z posiadania lepszej wiedzy przyrastają zaś coraz wolniej, co powoduje, że w pewnym momencie koszty z pozyskania wiedzy mogą przewyższać potencjalne korzyści. W przypadku sektora regulowanego większa dokładność informacji to częstsze kontrole i konieczność zatrudnienia większej liczby audytorów, by poznać tzw. uzasadnione koszty przedsiębiorstw.

Rys. 1. Opłacalność poprawy dokładności posiadanej informacji.

Źródło: opracowanie na podstawie: S. Forlicz: *Informacja w biznesie...*, s. 68.

3. Asymetria informacji jako powód ingerencji państwa

Jednym z założeń, na których opiera się dowód obu podstawowych twierdzeń ekonomii dobrobytu, jest istnienie doskonałej informacji lub dokładniej to, że działania przedsiębiorstw i gospodarstw domowych w żaden sposób nie wpływają na

preferencje i informacje⁶. W praktyce często rynek zawodzi właśnie z powodu niepełnej informacji lub jej asymetrii.

Jeżeli pragmatyka języka nadawcy, odbiorcy i pragmatyka języka jako normy społecznej, technicznej lub ekonomicznej są różne, to pojawia się w systemie semiotyczna asymetria informacyjna. Polega ona na tym, że każdy uczestnik procesu informacyjnego uważa, że postępuje zgodnie z normami językowymi, generując, przekazując, odbierając i interpretując znaki i zbiory znaków, czyli wiadomości⁷. Asymetria może być mimowolna lub celowa. W praktyce podmioty transakcji wykorzystują asymetrię informacyjną do osiągnięcia przewagi nad drugą stroną transakcji. Skutkiem asymetrii informacji jest sytuacja, w której jedna ze stron transakcji posiada mniej informacji od drugiej, dlatego może dochodzić do problemów tzw. pełnomocnictwa, do których zaliczamy negatywną selekcję⁸ czy problemy nadużycia. Zatem może dochodzić do wypierania produktu lepszego przez gorszy bądź dokonywania nieprawidłowych działań, jeśli dany podmiot nie jest kontrolowany.

Z tych powodów asymetria bywa przyczyną zawodności rynku i powodem interwencji państwa. Problem asymetrii dotyczy może państwa w dwojaki sposób. Po pierwsze, państwo może chronić inne podmioty, głównie konsumentów, przed skutkami asymetrii. Powodem działań państwa może być przekonanie, że rynek dostarcza zbyt mało informacji, co powoduje, że konsumenci nie są w stanie podjąć właściwej decyzji. Przedsiębiorstwa bardzo często nie udostępniają pełnej wiedzy konsumentom o produktach czy usługach, co może zakłócać ocenę wartości dobra, np. nie jest podawany pełny koszt udzielonego kredytu, tylko wysokość odsetek (bez uwzględnienia prowizji czy kosztów ubezpieczenia). Po drugie, państwo może być podmiotem narażonym na asymetrię informacji. Na rynkach, na których z powodu monopolu naturalnego występuje regulacja, przedsiębiorstwa celowo ukrywają informacje przed instytucją regulacyjną, by uzyskać większe korzyści, np. ewidencjonując koszty tak, by podczas procesu taryfikacji regulatorowi trudno było dociec, które z nich są uzasadnieniem do wzrostu cen i które koszty dotyczą działalności podlegającej kontroli. W warunkach doskonałej konkurencji niedoskonała informacja jest także przyczyną zawodności rynku, nie następuje jednak niekorzystny wpływ na kształtowanie się cen i możliwości kupna dobra w długim okresie. Zawsze istnieje możliwość zmiany dostawcy. Tymczasem na rynkach niekonkurencyjnych asymetria informacji może prowadzić do wykorzystywania dominu-

---

⁶ J.E. Stiglitz: *Ekonomia sektora publicznego*, PWN, Warszawa 2004, s. 100.

⁷ J. Oleński: *Ekonomika informacji. Podstawy*, PWE, Warszawa 2001, s. 86.

⁸ Analizę negatywnej selekcji podjął się m.in. G.A. Akerlof, który w 2001 roku otrzymał z tego tytułu Nagrodę Nobla. Szerzej zob.: G.A. Akerlof: *The Market for Lemons: Quality Uncertainty and the Market Mechanism*, „The Quarterly Journal of Economics” 1970, vol. 84, no. 3, s. 488–500.

jącej pozycji przedsiębiorstw w postaci wzrostu cen lub subsydiowania skośnego i przierzucania kosztów z działalności niepodlegającej regulacji na regulowaną.

4. Zadania informacyjne państwa realizowane na rynku regulowanym

Jak wspomniano, ingerencja państwa z powodu niepełnej informacji ma szczególne znaczenie w sektorach podlegających regulacji. Przykładem takiego sektora jest energetyka. W sektorze energetycznym podmiotem, który prowadzi nadzór nad rynkiem, jest Prezes Urzędu Regulacji Energetyki. Podstawowym celem jego działalności jest równoważenie ekonomicznych interesów przedsiębiorstw energetycznych i odbiorców energii oraz wspieranie rozwoju konkurencji w omawianym sektorze gospodarki. Do realizacji tego celu wyposażony on został⁹ w kompetencje i zadania, wśród których są m.in. zbieranie, przetwarzanie i publikowanie informacji dotyczących przedsiębiorstw energetycznych, zatwierdzanie i kontrola taryf paliw gazowych energii elektrycznej i ciepła oraz udzielanie i cofanie koncesji.

W celu pozyskania informacji Prezes URE wykorzystuje swoje kompetencje nadane prawem i tworzy kwestionariusze pytań do wypełnienia dla przedsiębiorstw, prowadzi badania ankietowe wśród odbiorców energii, zbiera dane pozyskiwane w ramach udzielania koncesji, korzysta z wyników badań przeprowadzanych przez instytucje (np. Ministerstwo Gospodarki, Agencja Rynku Energii, Polskie Towarzystwo Przesyłu i Rozdziału Energii Elektrycznej) oraz danych publikowanych przez przedsiębiorstwa. Dane te wykorzystywane są z jednej strony do monitorowania sektora pod kątem jego konkurencyjności, parametrów jakościowych dostaw energii i usług przesyłowych, kształtowania się cen na rynku, a z drugiej strony do dostarczania wiedzy odbiorcom energii o funkcjonowaniu rynku, taryfach stosowanych przez przedsiębiorstwa i możliwościach zmiany dostawcy w ramach tzw. zasady *Third Party Access* – TPA. W celu eliminacji asymetrii informacji regulator prowadzi działalność informacyjno-edukacyjną oraz zobowiązuje przedsiębiorstwa energetyczne m.in. do bieżącego informowania klientów o ich prawach, możliwości składania reklamacji, stosowanych taryfach i składnikach kształtujących ich poziom. Podstawą jest działalność edukacyjna, prowadzona w postaci sympozjów, konferencji, warsztatów skierowanych do odbiorców energii, jak i projektów edukacyjnych dla dzieci i młodzieży. W ramach tych działań informuje się konsumentów, jak można zmienić sprzedawcę energii, jakie są tego aspekty prawne i ekonomiczne, jak efektywnie zużywać energię, jak praktycznie wykorzystać nowinki proekologiczne i energooszczędne, jak rozliczać koszty gazu, ciepła czy energii elektrycznej. W celu rozpowszechniania informacji w Urzędzie Regulacji Energe-

---

⁹ Na mocy art. 23 pkt 2 ustawy Prawo energetyczne z dnia 10 kwietnia 1997 r., DzU, nr 54, poz. 348, z późn. zm.

tyki i jego oddziałach terenowych utworzono Centra Informacji dla Odbiorców Energii. Ponadto prowadzona jest działalność wydawnicza oraz współpraca ze środkami masowego przekazu. W realizacji zadania ochrony odbiorców pomóc ma także w ramach struktur URE Rzecznik Odbiorców Paliw i Energii, który udziela porad w trudnych sprawach.

W celu eliminacji asymetrii informacji podczas procesu taryfikacji Prezes URE kontroluje sprawozdania finansowe przedsiębiorstw, a w razie potrzeby prowadzony jest audyt przy pomocy zewnętrznych podmiotów. Oczywiście prowadzenie audytu kosztów przedsiębiorstw jest wielce kosztowne, dlatego nie jest on przeprowadzany corocznie, ale raz w okresie regulacji, który zwykle wynosi trzy lata. Eliminacji asymetrii informacji i oszczędności kosztów służyła również zmiana metody regulacyjnej z kosztowej na bodźcową (tzw. RPI-X).

Podsumowanie

Rynki informacji mają coraz większe znaczenie we współczesnej globalizującej się gospodarce. Niestety, nie dysponujemy pełną wiedzą, a ilość posiadanej informacji często staje się sposobem na osiągnięcie przewagi konkurencyjnej. Niedoskonała informacja staje się więc źródłem zawodności rynku, która uzasadnia interwencję państwa. Im bardziej skoncentrowany jest rynek, tym większe są tego konsekwencje. Asymetria najczęściej dotyczy konsumentów, jako słabszej strony gry rynkowej, dlatego działalność regulatora polega przede wszystkim na gromadzeniu informacji, jej przetwarzaniu, kształtowaniu norm informacyjnych z mocy prawa, cen informacji, finansowaniu badań naukowych oraz instytucji gromadzących informacje.

Literatura

1. Akerlof G.A.: *The Market for Lemons: Quality Uncertainty and the Market Mechanism*, „The Quarterly Journal of Economics” 1970, vol. 84, no. 3.
2. Forlicz S.: *Informacja w biznesie*, PWE, Warszawa 2008.
3. Forlicz S.: *Mikroekonomiczne aspekty przepływu informacji między podmiotami rynkowymi*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu, Poznań 1996.
4. Oleński J.: *Ekonomika informacji. Podstawy*, PWE, Warszawa 2001.
5. Rothchild M., Stiglitz J.: *Equilibrium in Competitive Insurance Markets: An Essay on the Economics of Imperfect Information*, „The Quarterly Journal of Economics” 1976, vol. 90, no. 4.
6. Samuelson W.F., Marks S.G.: *Ekonomia menedżerska*, PWE, Warszawa 2009.

7. Stigler G.J.: *The Economics of Information*, „Journal of Political Economy” 1961, vol. 69, no. 3.
8. Stiglitz J.E.: *Ekonomia sektora publicznego*, PWN, Warszawa 2004.
9. Sufi A.: *Information Asymmetry and Financing Arrangements: Evidence from Syndicated Loans*, „The Journal of Finance” 2007, vol. LXII, no. 2, http://faculty.chicagobooth.edu/amir.sufi/sufi_jf_2007.pdf (28.03.2011).

ECONOMICS OF IMPERFECT INFORMATION ON REGULATED MARKETS

Summary

Even a small amount of imperfect and asymmetric information can have a significant effect on the decisions of households and businesses. The amount of accurate information acquired can make a situation, where one company has the advantage over its competitors in the market. Information asymmetry can cause adverse selection or moral hazard. This creates an imbalance of power in transactions which can sometimes cause the transactions to go awry. Information asymmetry creates market failure and is also used as a justification for government intervention in a market, especially when a natural monopoly exists.

Translated by Rafał Nagaj